

ХО ЛО КА УСТ

у
НОВОМ САДУ

Мишко Станишић

TERRA ••
FORMING

Фотографија на насловној страни:
Данијел Рип (десно) испред занатске радње
за израду и поправку намештаја
коју је основао заједно са компаноном.
Датум: 1937. г.
Број фотографије: 55619

Елвира и Мира Келер,
ћерке Данијелове старије сестре
Ирене Рип Келер,
убијене су у Аушвицу.
Датум: 1938-1940. г.
Број фотографије: 32027

Холокауст је био систематски и под покровитељством државе спроведен прогон и убијање Јевреја, који су починили нацистичка Немачка у периоду од 1933. до 1945. године уз подршку других фашистичких и националистичких режима и различитих локалних колаборациониста који су Немцима помагали или у спровођењу Холокауста директно учествовали.

Холокауст је злочин без преседана у историји. Нацистичка Немачка је своју идеологију засновала на расистичком антисемитизму, а пред сном о новом светском поретку и животном простору за немачку нацију, уништење Јевреја је Трећем рајху постало не само средство, него и циљ и смисао сопственог постојања. Јер када Немачка већ увелико губи рат, убијање Јевреја се упркос томе, или баш због тога, убрзава и интензивира.

Холокауст је злочин без преседана у историји јер је иза пројекта уништења једне мањинске заједнице стао комплетан апаратус снажне и модерне немачке државе, са свим ресурсима, капацитетима, администрацијом, организацијом. Сви сегменти, сви шарафи и зупчаници тог моћног комплексног механизма радили су и окретали се са само једним циљем - убити све Јевреје. Сва министарства, од привреде и пољопривреде, енергетике и саобраћаја, до културе, информација и образовања, преко служби за социјална и породична питања, министарства за омладину и спорт, до полиције и војске, сви су радили, марљиво и педантно, како би убили један цели народ.

Холокауст је злочин без преседана у историји јер се одиграо на целом европском континенту, пошто нацисти нису били сами. Имали су помагаче широм Европе који су се својевољно и радо укључили у овај подухват, неретко самоиницијативно и без немачког учешћа убијали своје јеврејске комшије и суграђане, или су их хапсили и предавали Немцима. На територији данашње Србије су, уз немачке окупационе снаге, Холокауст спроводили и

бугарски окупатори у Пироту, мађарски окупатори и део локалне мађарске заједнице у Бачкој, део локалне немачке мањине Фоклсдојчери у Банату, усташе Независне државе Хрватске у Срему, као и други помагачи и сарадници окупатора. И у Србији смо имали колаборационисте и злочинце: од Милана Недића и његовог целокупног марионетског режима, преко Димитрија Љотића и четника Косте Пећанца, и разних безимених и ситних људи који су користили прилику да од туђе несреће нешто украду и ушићаре.

Холокауст је злочин без преседана у историји јер се дешавао пред очима десетина и десетина милиона немих посматрача, који нису желели да виде, или су се правили да не виде, или су се плашили да виде, а неки, и то не тако ретко, су се и радовали и подржавали то што се дешавало. Сви ти милиони немих су суштински омогућили да се овај злочин догоди.

Иза ове тишине, умногоме се крије антисемитизам, најстарија мржња, вековима дубоко усађивана у ткиво европског културног идентитета.

Холокауст је био прекретница у светској историји као догађај који је прелазео географске границе и утицао на све сегменте друштва којих се дотицао. Деценијама касније, и даље тражимо начине да се носимо са сећањем на Холокауст.

Холокауст је био прекретница у светској историји као догађај који је прелазео географске границе и утицао на све сегменте друштва којих се дотицао. Деценијама касније, и даље тражимо начине да се носимо са сећањем на Холокауст. Култура сећања на Холокауст подразумева не само чување сећања на жртве, него и спознавање сопствене личне и друштвене одговорности и обавезе да се угрожавање грађанских и људских права препозна, и да му се супротстави. Ту посебно место заузима супротстављање савременом антисемитизму и злоупотреби и искривљењу историје у сврху промоције национализма, страха и мржње.

ХОЛОКАУСТ

Данијелови родитељи
Хинко и Мари Рип
у својој башти у Новом Саду.
Хинко је убијен у Новосадској рацији,
а Мари у Аушвицу.
Датум: 1938-1940. г.
Број фотографије: 32028

СТРАДАЊА У НОВОМ САДУ

Током Другог светског рата, популација од 4.350 новосадских Јевреја тешко је страдала у Холокаусту. Убијено је 3.020 односно 70% припадника јеврејске заједнице Новог Сада.

Злочини у Бачкој, па тако и у Новом Саду, вршени су у неколико периода. Одмах по уласку мађарских окупационих снага 12. и 13. априла 1941. године, у таласу насиља страдало је цивилно становништво Новог Сада, али и Сомбора, Суботице, Србобрана, и шајкашких села: Чуруга, Жабља, Титела, Мошорина, Госпођинаца, Бурђева и других.

Рација ✕

У Рацији у Јужној Бачкој у јануару 1942. године, мађарска војска и жандармерија су убили преко 4000 цивила, углавном Срба и Јевреја. Само у Новом Саду је тада убијено око 900 Јевреја, што је у том тренутку била готово четвртина укупне јеврејске заједнице града.

Принудни рад ✕

Током целог периода мађарске окупације Бачке, примењиване су антијеврејске мере. Јевреји су обесправљени, малтретирани, пљачкани и протеривани. Сви мушки Јевреји од 18 до 60 година били су присиљени да се јаве на принудни рад. Неки су били послани у радне логоре у централној Европи, у борски рудник, или у "радне јединице" на Источни фронт. Многи од њих су убијени или су подлегли од болести и изнемоглости.

Депортација у логоре смрти ✕

Након што су немачке трупе окупирале Мађарску у марту 1944. године, одмах су уведене још оштрије антијеврејске мере, што је погодило и Јевреје у Бачкој. Пљачка јеврејске имовине завршена је у потпуности, а Јевреји су принуђени да носе жуту ознаку на одећи.

Већ у априлу почиње једна од најмонструознијих операција Холокауста, када је за само осам недеља око 424.000 Јевреја из Мађарске депортовано у нацистичке логоре смрти. У оквиру ове логистички изузетно компликоване и захтевне акције, транспортовано је и убијено преко 565.000 Јевреја из Мађарске и са територија под мађарском окупацијом.

Масовна хапшења Јевреја у Новом Саду, као и на територији целе Бачке, немачке и мађарске снаге започеле су у јутарњим часовима 26. априла 1944. године. Хапшени су сви припадници јеврејске заједнице укључујући и децу, жене, старе и болесне. Практично целокупно јеврејско становништво Новог Сада спроведено је у новосадску Синагогу.

У Синагоги су били затворени од 26. до 28. априла без воде, хране и тоалета. Одатле су одвођени транспортима до сабирних логора у Суботици, Баји и Бачкој Тополи где су распоређивани и депортовани возовима у нацистичке логоре смрти, углавном у Аушвиц. Већина је убијена у гасним коморама одмах по доласку у логор. Од око 1.900 новосадских Јевреја који су депортовани априла 1944. године, преживело је само око две стотине.

Преживели ✕

Након ослобођења, у Нови Сад се вратило само неколико стотина Јевреја. Неки су рат преживели као борци у партизанима, у избеглиштву и скривању под лажним идентитетом, или су упркос свему преживели страхоте логора широм Европе. Велики број преживелих се неколико година касније иселио, пре свега у Израел, али и у друге земље.

Било је изузетно тешко обновити живот јеврејске заједнице Новог Сада. Они који су преживели и одлучили да остану у Новом Саду, који су пронашли снагу да стварају нови живот, оснивају породице и граде нову заједницу, чинили су окосницу из које је израсла нова млада стабљика новосадске јеврејске заједнице коју имамо данас.

ХОЛОКАУСТ

Данијел Рип, у Новом Саду

Датум: јули 1940. г

Број фотографије: 32025

Данијел Рип

Једна од прича новосадских Јевреја

Данијел Рип је рођен у Новом Саду 1922. године. Родитељи су му били Хинко и Мари Рип, а имао је и сестру Ирону, и три брата: Имреа, Теодора и Михајла.

Данијелов брат Теодор је још пре рата емигрирао у Сједињене Америчке Државе.

Данијелова сестра Ирена се удала и као Ирена Келер родила две ћерке: Миру и Елвиру.

Имре је био активиста јеврејског социјалистичко-ционистичког секуларног омладинског покрета "Хашомер хацаир" ("Млади стражар").

Данијел је учио тапетарски и столарски занат. Непосредно пре почетка рата покренуо је сопствену радњу за израду и поправку намештаја.

Тако их је у априлу 1941. године затекао слом Југославије и мађарска окупација.

Током Новосадске рације, 23. јануара 1942, мађарски жандарми су ухапсили Данијеловог оца Хинка. Групи ухапшених грађана, међу којима је био и Хинко, наређено је да легну на улицу након чега су им пуцали у потиљак. Потом су мађарски жандарми тела жртава бацили у Дунав.

Након окупације, Имре се ангажовао у покрету отпора. Половином 1942, неколико месеци након што им је убијен отац, Имре је ухапшен и послат на принудни рад у Украјину, где је убијен, вероватно 1943. године. Постхумно га је одликовала Организација партизана, бораца отпора и гето побуњеника у Тел Авиву.

Заједно са осталим новосадским Јеврејима, априла 1944. године, Данијелова мајка Мари, сестра Ирена и Иренине две ћерке, Мира и Елвира, депортоване су у Аушвиц где су убијене, вероватно одмах по доласку у логор.

Данијел је још лета 1942. послан на принудни рад да гради бункере и бараке за мађарску војску. Током 1943. године послали су га на мађарску границу да гради путеве, и затим даље на исток, где је радио у руднику. Тамо је Данијел био затечен у унакрсној пуцњави и рањен у ногу. Након што му је нога зарасла, поново је био приморан да ради у мађарским војним радним батаљонима. Радни услови су били веома тешки, а затворенике су свакодневно тукли. Након што је све то некако преживео, Данијел је крајем 1944. депортован у Будимпешту у гето. Тамо је упознао своју будућу супругу Јудит Фриберт из Чехословачке.

Јудит Фриберт била је најмлађа од деветоро деце Емануела и Vere Фриберт. После нацистичке инвазије на Чехословачку, Јудит је избегла у Будимпешту. Молила је родитеље, сестре и браћу да пођу с њом у Мађарску, али они су ипак одлучили да остану у Чехословачкој. Сви чланови Јудитине породице су убијени. У гету у Будимпешти Јудит је упознала Данијела Рипа.

Јудит и Данијел су преживели Холокауст. Венчали су се 26. фебруара 1945, ни две пуне недеље након што су совјетске трупе ослободиле Будимпешту. Одлучили су да се врате у Нови Сад и потраже преживеле рођаке. Једини преживели био је Данијелов брат Михаел.

У Новом Саду су Јудит и Данијел добили двоје деце: Веру 1946. и Хенрија 1947. године. Данијел је одмах по доласку у Нови Сад регрутован у Југословенску армију. Након што је завршио војну службу 1948. године, Данијел, Јудит и деца, заједно са Данијеловим братом Михајлом и Михајловом супругом, емигрирали су у Израел.

Портрет четворице браће Рип:
Данијел, Имре, Михаел
и Теодор Рип у Новом Саду.
Датум: 1938-1940. г.
Број фотографије: 55617

Ирена Рип Келер и њене ћерке
Елвира и Мира
у свом дворишту у Новом Саду.
Убијени су у Аушвицу.
Датум: 19.01.1940. г.
Број фотографије: 32026

ФОТОЖАУСТ

ХОЛОКАУСТ

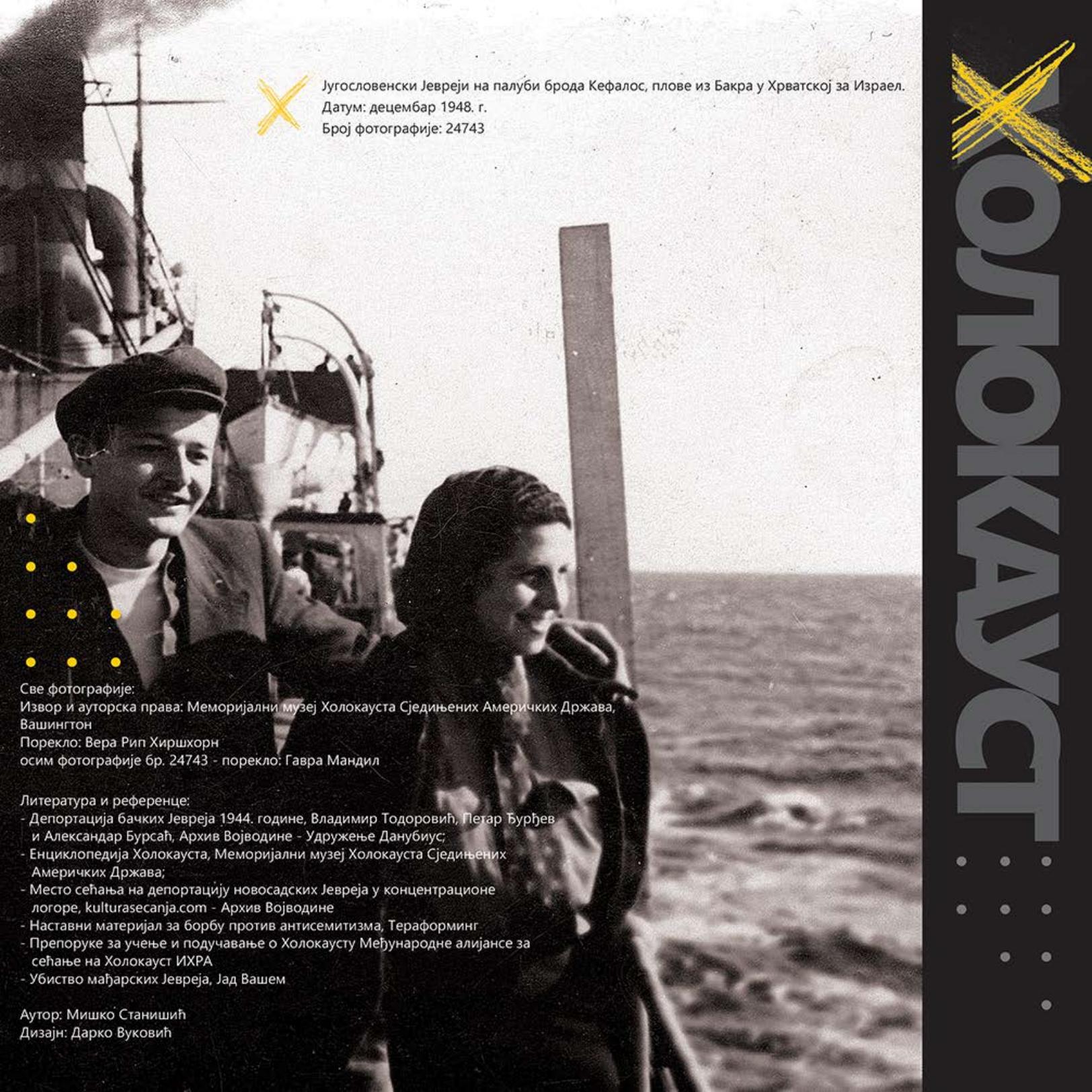

Југословенски Јевреји на палуби брода Кефалос, плове из Бакра у Хрватској за Израел.

Датум: децембар 1948. г.

Број фотографије: 24743

Све фотографије:

Извор и ауторска права: Меморијални музеј Холокауста Сједињених Америчких Држава, Вашингтон

Порекло: Вера Рип Хиршхорн

осим фотографије бр. 24743 - порекло: Гавра Мандил

Литература и референце:

- Депортација бачких Јевреја 1944. године, Владимир Тодоровић, Петар Ђурђев и Александар Бурсаћ, Архив Војводине - Удружење Данубиус;
- Енциклопедија Холокауста, Меморијални музеј Холокауста Сједињених Америчких Држава;
- Место сећања на депортацију новосадских Јевреја у концентрационе логоре, kulturasecanja.com - Архив Војводине
- Наставни материјал за борбу против антисемитизма, Тераформинг
- Препоруке за учење и подучавање о Холокаусту Међународне алијансе за сећање на Холокауст ИХРА
- Убиство мађарских Јевреја, Јад Вашем

Аутор: Мишко Станишић

Дизајн: Дарко Вуковић

ХОЛОКАУСТ

With Assistance from the Conference on Jewish Material Claims Against Germany
Supported by the Foundation Remembrance, Responsibility and Future and by the German Federal Ministry of Finance

TERRA FORMING

www.terraforming.org

Funded by:

on the basis of a decision
of the Bundestag